

Zeitschrift: Museum Helveticum ad juvandas literas in publicos usus apertum

Herausgeber: Litteris Conradi Orellii et Soc.

Band: - (1747)

Heft: 7

Artikel: Dissertatio theologica de consilio pacis ad Zachar. VI: 13

Autor: Wirtzius, Joannus Conradus

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-394605>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 21.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

עת שלוּם
DISSERTATIO THEOLOGICA
de
CONSILIO PACIS

ad ZACHAR. VI: 13.

Auctore

(*) JOANNE CONRADO WIRTZIO.

Regnum
Christi in
primis pa-
ce com-
mendabile.

Felicem esse gentem illam, quæ regi-
paret clementi, pacisque artium
studioso, nemo, cui cor sapit,
ibit infidias. Nam ut rex, qui re-
gium imperium in superbiam do-
minationemque vertit, ac bellum ex bello ferit,
sui

(*) Vir venerabilis, nunc Ecclesiarum Turicensium
Antistes, hanc Dissertationem conscripsit, atque sub Præ-
sidio Clar. Viri *Herm. Alex. Röel*, an. 1712, quum in
Batavis ageret, Trajecti ad Rhenum publicæ luci expo-
sitam olim defendit: Eam vero in primis dignam judi-
cavimus, quæ huic Museo illata ad posteros transmitta-
tur.

sui quidem lubidinem animi implet, sed tantum in rem publicam damni fert, ut in subjectorum vita nihil insit, nisi miserrimi temporis propagatio: sic contra, ubi benignitate & clementia imperium temperatur, ac quieta antehabentur turbidis, ibi læta & candida omnia, pace cuncta refovente, & principis mansuetudine rem popularium magnis auctibus augente. Quæ vero fama hujuscemodi clementiam sequatur, quantumque laudis ac gloriæ apiscantur qui summæ rerum tam placide præsunt; suo exemplo firmare potest *Salomon*, sapientiæ præstantissimus, qui studiis hisce usque adeo valuit, ut ejus vel admirationi deditæ fuerint nationes regionum confinio adjunctæ, vel caritate flagraverint ἐπέχομενοι, dulcissimo persuertentes otio, *I. Reg.* IV: 20. *sqq.* Quum vero regiæ voluntates plerumque, *uti vehementes*, *sic mobiles sint*, sœpe ipse sibi adversæ, atque ad dominandi cupidinem flexiles; censente *Sallustio B. Jug.* 113. non mirum haberi debet, regnum gubernacula nusquam ferme ita tractari, nisi forte apud Sevarambas. Ipse sane Davidides, justitia, æquitate, ac firma pace clarissimus, tantum absit ut invidiam suorum devitaverit, ut post finem ejus acerbitatem imperii apud filium gravissime incusarent, & majorem imperitantium lenitatem concione habita requirerent, *I. Reg.* XII: 4. Quare laudes nostræ longe anteit Rex ille *regum*, *Apoc. XIX: 16.* salutis nostræ arbiter, *Christus*, cui in cœlum evecto, nihil magis propositum, quam quemadmodum regale solium *justitia & iudicio*, *benignitate & fide suffulciat* tamquam tibicinibus, *Ps. LXXXIX: 15.* Neque facile dictu, quanta sit felicitas delectæ pubis, quæ in ejus çastræ nomen dedit;

dedit; omnibus ab eo ita provisis, ne qua labes prospero rerum cursui imponi possit. Quippe *justitia & pax*, sororio nexu copulatæ, sè mutuo disfaviantur, *Ps. LXXXV: 11.*

Secundum vaticinium Zachariæ. II. In ea tempora ætas nostra incidunt, ut quum maxime miseriarum finem sperare nos oporteret, numquam minus possimus. Tot enim tantisque rebus plerique omnes Europæ incolæ urgentur, ut solida adlevatio videatur inventu perquam difficilis. Perculta & prostrata bello pæne inexplicabili jacent omnia. In unius duorumve hominum jactationem multorum millium sanguis impenditur: provinciæ, regna, maria, terræque aspera, aut fessa bellis, aliisque calamitatibus fiunt. Neque frigidi tantum septentriones inflammati; sed Scythæ etiam, qui que ultra Tanaim colunt, sedibus suis exciti, Christicolis imminent. Et si quos mutabiles rerum vices armis abstinuere, quin pacem sterilem aut infidam agitant, ambigi nequit. Quando autem pacis conditiones cum maxime tractantur, nonnullaque ejus irritamenta ostentantur, multorum malorum exitum appropinquare crederes: sed in eum locum deducta res est, ut pax isthæc haud minus quam bellum timeatur ab iis, quibus placuit aurea illa Taciti gnome: *in pace suspecta tutius bellum*, *Hist. IV: 49.* In tanta rerum confusione fieri profecto non potest, ut Christi regnum omnis periculi sit exsors. Nam & qui mente Deum colunt, & quos pertinax fortuna exercet, omnes in eadem sunt navi. Accedit eo, ut qui veram atque ab omni superstitione repurgatam religionem ore profiterentur.

fitentur, a pristina illa puritate suique integritate non parum deflexerint. Quippe pars multo maxima voluptatum inlecebris de bonae mentis sede dejecta, omnia carius quam Christi doctrinam aestimant; alii vero, ingenio sive petulanti, sive intemperanti nimium tribuentes, egregiam Christi tunicam absindunt, suique cerebri lacinias nefario ausu adsuunt. Quo fit, ut pii homines in non nullam dubitationem adducantur, exsequuturus ne sit Deus consilia sua sanctorum Vatum reclusa oraculis, de Ecclesia nostra, tranquillatis rebus ejus, amplissimis ornanda honoribus, atque inter jubila Angelorum ad summa vehenda. Ut ergo omnes scrupuli ex hominum animis penitus evelerentur, atque in tantis tenebris, & quasi parietinis rei nostrae sacræ, esset nobis, in quo adquiesceremus; haud ab re fore duxi, brevi dissertacione probare, Jesum, cuius in nobis eximia maiestas esse debet, regnum suum secundum æternum pacis consilium ita administrare, ut ex turbulentiissimis rebus idemtidem se emergat, ac ad summum evehatur fastigium; huicque fini paucula commentari in illustre vaticinium, quod edidit Zacharias Cap. VI: 13. ultima commatis parte hæc verba ore fundens: וְעַצְתָ שָׁלוֹם הַהִיא בֵין שְׁנֵיהֶם. Et consilium pacis erit inter ambos istos.

Cujus scopus & nexus ostenditur.

III. Ut luculenti hujus oraculi sensus recte intelligatur, non incommodum videtur, occasionem & ejus nemum cum præcedentibus expromere. Quum Judæi, ex Babylone reduces, templum & avitas sedes reædificarent, magnisque perciperent luctus ex eo quod permultum de pristino

pristino splendore deminutum, seque sine rego
 animadverterent; optimo Deo visum est, ad sa-
 nandos mœstorum animos, canere *regnum & pon-*
tificatum Messiæ. Igitur divinitus jubetur Zacha-
 rias, *binas* (ut mihi quidem satis spectatum est:
 licet alii unam tantum suisse putent, plurativo
 numero propter excellentiam posito, uti etiam
 in vocibus אלהים חכמת אללהים) *conficere coronas*, alte-
 ram ex *auro*, ex *argento* alteram, *easque imponere*
capiti *Jehoschuæ Pontificis*, qui in præsens Messiæ
 personam sustineret. Id quod subinde explicat,
 additis verbis quæ *Jehova Deus exercituum præscri-*
pserat: *Ecce vir צמח שמו cui nomen Tzemach*,
de sub se germinabit &c. Is ergo, de quo edita
 oraculo sors, צמח nuncupatur. Quæ vox *ger-*
men denotat vel terræ, Gen. XIX: 25. vel arbo-
 ris, Ezech. XVII: 9, 10. quod a principio suo
 non separatur, sed conjunctum cum eo est. Ut
 vero in S. Codice alia plantarum nomina Messiæ
 applicantur, ut quum חטף *virgula*, נזר *sureculus*;
Ezaj. XI: 1. יונק ramus; *ibid. LIII: 2. פִּשְׁא radix*;
Apoc. XXII: 16. appellatur: sic eundem per
 צמח significari, non probamus, sed tamquam in-
 dubitatum ponimus: cum quod ex Christianis
 plerique, ex Judæorum magistris autem complu-
 res, id nobis adsentuntur: tum quod idem nomen
 alibi passim Messiæ vindicatur, *Jer. XXIII: 5.*
XXXIII: 15. Zach. III: 8. in primis ubi צמח
הוה' dieitur, *Ezaj. IV: 2. Hic germinabit כתחתיו*
ex sub se, id est, *ex se ipso*, sine ulla ope huma-
 na, haud secus atque planta sponte terra nata.
 Quæ descriptio apprime convenit in naturam
 Christi humanam, quam ipse divina sua potentia
 in virginis utero formaret, ut esset *fructus terræ*,

Esaj. IV: 2. & radix, quæ gignitur *buno arida* atque
 arenosa, ib. LIII: 2. Neque alia sequentium sen-
 tentia est: *& ædificabit templum Jehovæ.* Hoc enim
templum est templum corporis sui, Joa. II: 21. quod
 quidem Pater pararet, Hebr. X: 5. coll. Ps. XL:
 7. sed ita, ut etiam conficeret per *Filium*, qui ea-
 dem, quæ Pater, efficit, Joa. V: 19. quemadmo-
 dum id manifesto indigetari videtur Luc. I: 35.
 Rectissime autem *templum Jehovæ* vocatur, quia in
 humana Christi natura, cum divina arctissime
 conjuncta, *omnis Deitatis plenitudo habitat σωματι-
 ως vere & re ipsa,* Col. II: 9. Sed quid sibi vult,
 quod eadem dictio ab vate repetitur? meo judi-
 cito infra majestatem oraculi positum, si quis hæc
 ideo dumtaxat repetita dictitaret, quo firmius
 mentibus infigerentur. Quare posteriore dictione
 per *Jehovæ palatum* intelligi potest sive *Ecclesia*
Novi Fœderis, imponenda solo spectatae firmitatis,
 immo petræ immotæ, ipsi Christo, Matth. XVI:
 18. & faxis *Apostolorum ac Prophetarum solidanda*,
Eph. II: 20. Apoc. XXI: 14. quæ ultimo capitil
 nostri commate exsertim nomine *templi Jehovæ* ve-
 nit, *gentium ad cursu amplificandi*; sive, quod mi-
 hi, ordinem nexumque verborum attendenti, sit
 vero similius, idem *corpus Christi*, quod ipse post
 ejus occasum quasi ex ruinis rursum excitaret, in
 hunc modum: immo ille ipse *templum corporis, ho-*
stium fævitia dirutum, iterabit. Quocum valde
 quam consentit oratio Jesu, Joa. II: 19. Post
 hæc יְהוָה יְהוָה, gestabit decus; omnem paratum re-
 gium, qui gloriam conciliare, ac spectantium
 animos pellicere potest: in primis regio & pontifi-
 cali insigni caput evinctus, cuius binæ illæ *coro-*
næ, Jehoschuæ capiti impositæ, imagines gesse-
rant.

rant. Hanc maiestatem suam feret, id est, postea quam regni solemnia capessivit, mortalium oculis eam permittet contrectandam; vel accipiet, scilicet a Patre, laboris pretium, *Ps. VIII: 6.* Porro in hoc ornatu habebit *solium*, nempe *Patris*, *Apoc. III: 21.* quod per passiones sibi ierat vindicatum, *Ps. XLV: 7.* ut in *cælo & terra*, per eum in unam veluti summam redactis, dignitate foret regia, *Ezaj. LXVI: 1.* Vocatus itaque in regni societatem, in *Patris solio sedebit*, de more regum, qui *in regali solio resident*, *Curt. IV: 1.* par modo Christus, maximis periculis perfunctus, *ad dextram Patris collocandus erat*, *Ps. CX: 1.* non ut otium sequeretur, sed ut *dominaretur*, in regenda Ecclesia virtute divina agendo, eamque ab omni injuria defensando. Qua de causa excellenter *מֶלֶךְ dominus*, *Jer. XXX: 21.* & *מֶלֶךְ בָּרוּךְ dominus inter homines II. Sam. XXIII: 3.* cluet. Denique, quod admirationem habet, non rex modo, sed etiam *כֹהן Sacerdos futurus erat*: qui, sacrificio corporis rite perpetrato, cum regia auctoritate ad intimam Dei amicitiam admitteretur, ut alterum sacerdotis munus quoque usurparet, deprecando pro peculio suo; non stans, in modum supplicum, sed *sedens in solio*, ut valens precibus, neque ad repetenda sacra redditurus; & pontificali corona ornatus, quam ad umbraverat *cæruleum diadema Abaronis*, aurea præfulgens *lamina*, de quo legere est *Exod. XXVIII: 36-38.* & apud *Josephum*, qui insigne illud sacrum *coronam Sacerdotii alicubi appellat*. Ex quibus omnibus clarum est, oraculum haud perplexabiliter canere amplissimos honores, quibus Messias ab Patre post mirabilem partum, peracto laborum

cursu, foret excipiendus, visuique mortalibus præbendus, tamquam *Rex* ac *Pontifex*, cetera imperia præeminens, omnesque principes alios de core, potentia & majestate infinito supergrediens. Hæc justa mentis æstimatione pensitata, molliendis Israëlitarum animis sufficere poterant. Verum ne ab iis, qui de Christi regno inquirebant, quidquam jure desideraretur, *vates* omnem regiminis rationem normamque certissimam exponit, quum insit: *Et consilium pacis erit inter ambos istos.* Quæ verba nunc paullo uberior evolvere atque illuminare animus est.

Verba ipsa
explican-
tur. Con.
silium.

IV. Primum omnium mentio sit *πνυ Consilii.* Quod vocabulum, si usum ejus in Sacris spectes, vel adhibetur de integro cœtu hominum, qui consiliandi caussa super re majoris momenti convenerunt, & ubi sententias suas dixerunt, in explicitiorem eunt, ut valeat, atque in tempore perficiatur, *i. Reg. XII: 8.* vel usurpatur de proposito unius, ad quod non sine certa re, omnibus probe expensis, descendit, loco peragendum, *Prov. XX: 5.* *Consilium* itaque *Dei*, de quo hic loci agi, præter ipsum sermonis contextum sequentia plane probabunt, nihil aliud est, quam ejusdem voluntas de rebus extra se in omni suo ordine ac decore præstituto tempore efficiendis. Quippe *Deus singula efficit κατὰ τὴν βελὴν τῆς Θελήματος αὐτῆς secundum consilium voluntatis suæ,* *Eph. I: 11.* Ceterum inter Dei hominumque consilia permultum interest. *Homines*, prius quam incipient, deliberant, & in deliberando animum huc atque illuc diu dividunt, ut ex multis, quod optimum

optimum sibique accommodatissimum duxere, trahant. Id quod *sapientiae* ac *virium* in iis defec-
tum arguit. Nam si in capiendis consiliis necessa-
ria nobis adesset *sapientia*, non tam diversi agita-
remur, neque ab hac cogitatione aversi, ad ali-
as atque alias nos conferremus. Et quamvis viri
consilio pleni celeriter quæ opus sunt reperiunt,
non tamen eadem æque facile repræsentant, quia
viribus deficiuntur. Qui *Deum* in hisce hominum
similem esse putant, næ illi magnum, immo in-
gentem errant errorem. Deo enim tam altus in-
tellectus, ut non egeat, sed abundet consilio,
Esaj. XL: 13. tamquam μόνος σοφὸς *solus sapientia*
validus I. *Tim.* I: 17. ac proinde non in diversa
versatur variis cogitationibus, se invicem conse-
quentibus, sed unico & individuo actu cuncta
decernit & vult. Nec quidquam ei infectum:
quæ consuluit & intendit, ad exitum deducere
& effecta dare potest. Facit enim *omnia quæ vult*,
Pſ. CXV: 3. & voluntati ejus nemo resistet, *Rom.*
IX: 19. hinc cum *consilio* *Dei* conjungitur ejus-
dem χειρί manus, *Act.* IV: 28. Sed alia se offert
ratio, cur decernens *Dei* voluntas *consilii* nomine
veniat. Nam quemadmodum *consilio*, non im-
petu agere: nihil nisi considerate ac *consulto* face-
re: animo omnia ante circumspicere, quam ad
effectum consiliorum pervenire; id semper sapi-
entis est habitum: Ita *Dei* *consilia* sunt meditata,
id est, circumspicte, sapienter ac decorè, non
vi naturæ, sed liberrima voluntatis determinatio-
ne ab summo omnium provisore inita, quæ ex
omni parte divinam, id est, infinitam sapienti-
am produnt. Quo S. Codex nos dicit, quum
memorat יְהוָה הַצָּהָר *consilium* ab *Jehova* *consul-*

tatum super terrarum orbe, Esaj. XIV: 26. & βελὺν ὠρισμέννυ consilium definitum, Act. II: 23. Adde sis, consilium Deo etiam tribui propterea quod plures sunt qui capiunt, nempe SS. Triadis personæ. Qua de re exemplo adsumo id quod factum erat, quum inibi esset ut conderetur homo, Gen. I: 26. & quod jam jamque dicetur de duabus, quibus consilium initum non de qualibet re, sed de optima rerum, pace.

β. Pacis. V. Pacis enim *consilium* dicitur; quod eo spectat, ut *pax* exuta reconcilietur, vel facta conservetur. Inter quos autem *pax* fit, inter eos graves intercessisse inimicitias, necesse est. Unde manifesto sequitur, ut vates non loquatur de *pace*, quæ post exercitas similitates inter Deitatis personas firmata sit; quandoquidem illæ, uti natura, sic etiam voluntate *in unum*, I. Joa. V: 7. nunquam secum invicem in similitate esse possunt: sed de *pace* constituenda inter Deum & homines. Qui illius voluntatem ab se alienarunt, quum ruptis divinæ legis vinculis, bellum ei facerent, tamquam *hostes* sempiterni, Rom. V: 10. a quibus pro intaminata sanctitate sua adeo abhorret, ut *oculi sui eos ferre non possint*, Hab. I: 13. Nihilo secius, quo misericordia æque ac justitia sua notior testatorque esset *consilia pacis* sumpfit, perficiendæ non cum universo humano genere: statim enim ut Adam a fœdere divino descivit; prædictum erat, fore ut multi palam hostem induerent, & sub Serpentis auspiciis ductuque castra adversa ponerent, Gen. III: 15. sed cum bene magna manu, ex toto exercitu liberrime delecta. Cum his in gratiam redire statuit per

per Filium suum , internuntium firmatoremque
pacis, II. Cor. V: 18, 19. quem qui ut *arcem Je-*
hovae vera mentis persuasione *prehendit*, sine ulla
dubitacione *pacem cum Jehova init*, Esaj. XXVII:
5. Sancti vero vates, totiens tam magnifice de
pace ora solventes, ut plurimum illam intelligunt
pacem, quæ *Novo Federi propria* est: componen-
dam stante *templo altero ab eo*, qui templi istius
dignitatem præsentia sua immensum esset auctu-
rus, Hagg. II: 9. quæque ob insignem excellentiam
eximie *pax* vocatur, Rom. XIV.: 17. *pax multa si-*
ve magna, Ps. LXXII: 7. Esaj. LIV: 13. *pax Dei*,
captum omnem transcedens, Pbil. IV: 7. *pax Iesu*,
Joa. XIV: 27. secundum quam benignissimum Nu-
men , pretioso Filii sanguine propitiatum, simul
peccata electis ita ignoscit, ut *omnem eorum memori-*
am deponat obliteretque, Esaj. XLIII: 25. Jer.
XXXI: 34. quo fit, ut mens non amplius in-
quies agat, sed timore vacua, usura solidi gaudii
fruatur, Rom. V: 1. I. Joa. III: 21. simul gen-
tes, a purioribus sacris adhuc remotas, ita man-
suefacit, ut, positis odiis, in Christi castra con-
cedant, dextrisque dextras simpliciter & candide
jungant, Esaj. II: 4. propterea quod *lege libertatis*
edoctæ, Troas Tyriosque nullo discrimine agi,
sed *dominum omnibus eundem*, qui amoris sui *divi-*
tias offerat cunctis invocanibus se, Rom. X: 12. Epb.
II: 13. *sqq.* Ex quibus consequum; adversus ho-
stium cum externorum, tum internorum machi-
namenta Deo ita esse provisum, ut *pax* parta piis-
que divinitus concessa nunquam usque adeo tur-
betur, quin ex ipsis turbis majus semper com-
modum veritatis propugnatoribus veniat; & ut
nunc illi, ultro arma inferendo, composita mo-
vere ,

vere, nunc isti subdola amicitia sanctorum cœtus miscere adlaborent, in cassum agere: quin obstinato animo senet ire perditum, dum sanctis, qui labores spe otii sustentare consueverunt, gloriam decusque conciliant. Denique ad *pacem* omnia pertinere, bellumque sæpe contra perduelles, turbidos, discordiosos tractari, ut immota reddatur pax. Quid est, si hoc non est *pacis consilia inire?* quæ alibi videas appellata *fædus pacis*, *Ezaj.*
LIV: 10.

y. Inter VI. Hoc *pacis consilium sumptum inter duos ambo istos*. Quinam sint *isti ambo*, quæ- istos. runt interpretes, ut de re septuosa plane & perplexabili: super qua qui diversas noscere sententias cupit, ipsos commentatores, qui nunc ad manum non sunt, adeat. Nos ve- hementer miramur, cur quærant, tantamque sibi crucem figant: ea maxime de caussa, quod plana omnia & prona videntur. Certum namque habeo, voculam Ιη in fine adjunctam non per- mittere, ut longius eamus, sed intra vaticinium subsistentes, non alios cogitemus intelligi, quam de quibus modo mentio facta fuerat. Atqui to- tum oraculum sub nomine Ιηον loquitur Messi- am, *Dei Filium*; & ab eo distinguit *Jehovam*, cu- jus ille *templum* esset *aedificaturus*. Unde cuique fa- cile est judicare, *duo istos esse cum Jehovam*, Pa- trem videlicet; tum *Messiam*. *Jehova enim non se inferiores, sed præcellentia & sapientia pares in consilium adhibet*, *Ezaj. XL: 13.* ac proin, uti *Filiū*, sibi per omnia parissimum, *cœlestis regni participem sumpfit*, *Ps. II: 6.* sic eundem omnium consiliorum arbitrum esse voluit, tamquam vi- rum

rum sibi proximum, & quasi intimum consilium, qui semper foret a latere, Zach. XIII: 7. quique propterea $\gamma\gamma\gamma$ consiliarius audit, Esaj. IX: 6. & sapientia Dei, Matth. XI: 19. Luc. XI: 49. Hibi conditiones pacis tractant; alter, ut Deus pacis, Hebr. XIII: 20. alter, ut Princeps pacis, Esaj. IX: 6. alter, ut offerens regiam, id est, Deo dignam auctoritatem, placidamque regni per omnes rerum vices administrationem promittens, si electi homines, pretio dato, in libertatem adsererentur, & jura regnandi, sublata inimicitiae causa, decorum adquirerentur, Esaj. LIII: 10. alter vero, ut latam conditionem prompte accipiens, Ps. XL: 9. quo ex pacto & convento terrarum orbis imperium caperet, cunctisque gentibus gloriose moderaretur, Ps. II: 8. proposito sibi cum dignitate otio præstabili.

*d. Erit.
Ubi dif-
ficultas
propo-
nitur.* VII. Verum, licet visum sit quomodo se istud *pacis consilium* habeat, scire tamen adhuc libet, ecquando sumptum, sumendumve esset. Nam ad oraculi sensum investigandum, id re vera caput esse videtur. Sanctus itaque vates, nos *hac de re edocetus*: *consilium, inquit, pacis* $\pi\pi\pi\pi$ *erit inter duo istos.* Hic incidimus in nodum difficilem: quem secare in proclivi magis est, quam solvere. Contextum enim positumque verborum recte attendenti, videri omnino posset, salubre illud *consilium* ab Patre & Filio tum demum capiendum, quum Filius maximis laboribus pro humani generis salute perfunctus, ceu Rex ac Pontifex rerum esset adeptus. At apud omnes, qui patenti rationis revelationisque via

ad

ad verum pergunt, in confessio est, *consilia Dei* non pridiana esse, aut noviter cogitata; sed *aeterna*, quippe inita prius quam quidquam extra Deum exsisteret. Ita ut qui originem eorum ad definitum quoddam tempus redigere adgrediatur, laborem suum profundat ac perdat. Qui ergo fit, ut vates, postea quam omnes Messiae honores, quibus a Patre erat ornandus, percensuisset, tum dēnum dicat *consilium pacis* inter ambos fore?

Absurdus
ejus tol-
lendæ mo-
dus refu-
tatur.

VIII. Nullo se negotio expedient, qui negata consiliorum divinorum aeternitate, temporaria ac horaria Deo consilia tribuere non verecundantur; quae ex tempore & rerum copia trahat, & pro brevibus rerum humanarum vicibus variet. Quam facile enim dictu, de pace constuenda non prius a Deo deliberatum, quam Christo in sceptris reposito? Verum enimvero parum honora ac magnifica insubidi isti homines de Deo sentiunt. Tamquam, omnium ignarus, operum suorum esset spectator, ut ex diurna nocturnaque eorum contemplatione majorem sapientiae, ac scientiae modum sibi compararet, seque ad mutabilem hominum voluntatem conformaret, patatus se ipse retexere, ac in omnes versare partes. Contra insulsa isthæc commenta, quæ rationem evertunt, Scriptura S. præscriptum: quippe quæ explicate tradit, supremi Numinis cogitata ab mortalium cogitatis toto differre cœlo, Esaj. LV: 8. omnia opera Deo a sæculo ita esse cognita ac judicata, ut ab eorum exsequutione abduci nequeat, Act. XV: 18. & in Christo, ante jacta mundi fundamenta præcognito,

cognito, I. Petr. I: 20. electos, qui ad eum pertinent, Eph. I: 4. immo cunctam iis gratiam simul in Christo ante tempora secularia datam esse, II. Tim. I: 9.

Aliæ tol-
lendi ra-
tiones
modeste IX. Alii aliam, eamque tutiorem in-
sistunt viam; dicendo, copulam να per
 να exponi, & futurum τόπον stylo
Hebræis familiari in præterito tempore
refutantur. verti posse, hoc modo: *nam consilium
pacis fuit inter duos istos.* Ita ut æter-
num *pacis consilium* considerandum foret ceu fun-
damentum & ratio, qua Pater permotus, quæsi-
tissimis Filium honoribus adficeret: ideo Filium
regiæ ac pontificalis dignitatis insignia consequu-
turum, quod illi cum Patre in æterna pactione
id fuerit conventum. Expositio certe divinis con-
siliis ac revelationibus oppido consentanea: dum
ne dictionis natura obstet. Quamvis enim data
copulæ significatio forte posset admitti: tempo-
rum tamen inversio, ut rem loquar meram, mi-
hi non probatur, neque accipiendam esse existi-
mavero, nisi ubi manifesta adsunt indicia, aut
sine hoc adjumento commoda interpretatio inve-
niri nequit. In vaticinio autem nostro inversio-
nem hanc omni nota esse destitutam, tam clarum
est, quam cœlum esse, quum sudum est, solet.
Igitur alii, animadvententes non præteritum, sed
futurum quid dictione vatis designari, non tam
de æterno *pacis consilio*, quam de ejusdem post Chri-
sti ὑπόστασιν exsequutione intelligunt, & vim voca-
bulorum retinendo, sic exponunt: & consilium
pacis erit, id est, *videbitur*, *declarabitur*, *publice
conficietur* inter ambo istos. Qui hanc interpre-
tandi

tandi viam ingrediuntur, proxime, fateor, a vero absunt: nec est quod dubitationem adferat mihi, nisi quod postrema dictionis vocabula *inter ambos istos* cum expositione verbi *תְהִיא* erit minus eleganter cohærere video. Nam dicat quispiam: quid hoc sibi vult? consilium pacis videbitur & manifestabitur *inter ambo istos*. Nonne exsequutio consilii istius fit *inter homines?* nonne illa videnda ab hominibus, manifestanda inter eos? atqui va-tem docere, consilium illud repræsentandum atque manifestandum *inter Patrem & Filium?*

Nostra sen-tentia bre-viter expo-nitur.

X. Ut ergo perveniam quo maxi-me volo, meo quidem judicio, omnia in expedito erunt, si vocabuli *כִּין* significatio recte attendatur. Quippe quod non semper *inter* denotat, sed saepe numero loco exprimendo inservit, uti *Ezaj.* XLIV: 4. *Cant.* II: 2, 3. eique inter duos terminos medio, *Deut.* I: 1. *Jos.* XVIII: 11. *Deut.* V: 5. Hoc si observes, simul autem cogites, per *consilium pacis* intelligi *librum*, in quem consilia illa Dei ad pacem spectantia fuere veluti con-gesta, sive, ut cum *Tranquillo Vespas.* 8. loquar, *instrumentum imperii*, quo *omnia* divini *senatus* con-sulta ac scita de pace, Christo rerum potiente ubi-que gentium promulganda, variisque privilegiis selecto populo per omnes ætates concedendis, continerentur; dictio vatis haud ineleganter ita po-terit transferri: & instrumentum *consilii pacis* erit in medio *amborum istorum* positum sive conlocatum. Hanc interpretationem (ad quam me non diffite-or invitatum fuisse, lectis quæ eximium illud Theologorum decus, *Salomon van Til, Introduct.*

ad

*ad Script. prophet. Part. III. Cap. V. §. 14. egregie
dissert) nunc paucis confirmatum atque illustra-
tum imus.*

Et uberius
illustratur.
a. Ex ser-
monis con-
textu.

XI. Et primum quidem omnium se commendat *ex ipso verborum contextu*. *Messias*, ubi *ex sub se germinavit*, *cor-*
pus sibi formando humanum, splendi-
dissimum Jehovæ templum referens, &
in eo functus est omnia illa munera,
quorum explendorum gratia corporis templum
excitaverat: dignus habitus est, qui ad maximos
honores Patris voluntate produceretur, hocque
magnifico apparatu ora mortalium animosque ad-
verteret. Quare regnum non precarium neque
fiduciarium, sed ex pactione sibi debitum, in-
gressus, non tantum regium ornatum nomenque,
pontificali dignitati adnexum, sumpsit; sed eti-
am *in regali Patris solio resedit*, *dextram ejus contin-*
gere jussus, *Pſ. CX: I. quid ergo apertius, quam*
duos hos, Patrem Filiumque, ante oculos nobis
proponi ut in uno eodemque residentes solio; quo fu-
prenum dominatum pari auctoritate tenerent, &
mira consensione in perpetum agitarent? Ut i
vero reges ac principes, qui æqui boni famam pe-
tunt, sapientiæque laude florere cupiunt, leges
nonnullas ac instituta a majoribus tradita sancte
observant, ut iis ad rem publicam feliciter & pru-
denter administrandam utantur *ceu cynosura*. Cer-
te qui in Judaico populo regiam obtinebat digni-
tatem, ex Dei mandato *legem suapte manu in volu-*
men transferre debebat, quod domi forisque indi-
viduus ei comes esset; unde sciret, legem hanc
non negligendam sibi, aut pro arbitratu frangen-
dam

dam solvendamque, sed magnopere servandam esse in omnibus quæ sive publicæ, sive privatæ rei caussa erat gesturus, *Deut.* XVII: 18-20. hinc etiam *regi*, regni gubernaculis admovendo, non modo regium insigne imponebatur, sed *exemplum quoque legis in manus tradebatur*, quam lectitaret ac custodiret, ut viæ ducem rectoremque unicum, in quem ceu ἀγάλον oculos continenter intenderet, *II. Reg.* XI: 12. Haud absimili ratione Pater & Filius, eodem locali solio, quasi in illustri imagine conspiciuntur a nobis, ut coram habentes *librum præclarissime scriptum*, qui *consilium pacis* ante principium temporis initum plenissime complectitur, seu omnem regni gubernandi modum disertim finit. Qui *liber medio inter binos hos loco positus*, utriusque defigit oculos, ut adsiduo inspiciant, & quotiens opus, regendi rationem olim placitam inde expromant. Scilicet, *Filius postulando* a Patre, quem dextra adsidet, ut sibi liceat exsequi, quæ tamquam sibi gloria, iis qui parent, fructuosa, olim deliberata fuere, atque in *librum accuratissime conlata*: *Pater autem, facilem ei assensum dando*, propterea quod, libro inspecto, non depositulare eum quidquam intelligit, nisi seque animoque cœlesti dignum, & dum cum eo conventum.

B. Ex convenienceia cum S. Codice.

XII. Neque vero ratione caret, quod *consilium pacis* explicamus per *librum consilii pacis*. Scriptoribus enim sacris non infrequens est, *consilia* ac *decreta Dei* de rebus futuris, in primis ad hominem pertinentibus, *libri nomine nuncupare*; ut *constantiam eorum* & *ἀμελάθεον* nos doceant. Solent

lent namque homines, oblivioni obluctantes, res memoria dignas litteris mandare, & quæ decrevere, chartis committere, tamquam fidissimis custodibus. Ad Deum id transfertur; ut apud animum nobis proponamus, consilia meditata animo ejus insedisse penitus, eorumque memoriam tam firmiter retineri, quam si in unum congesta volumen oculis jugiter observarentur: ac proin eum, ubi statutum quid de re habeat, insistere destinatis, & per omnes partes ita effecta dare quemadmodum conceperit. Prima libri divini mentio fit *Exod.* XXXII: 32. ubi commode videtur intelligi posse voluntas Dei, qua disposuit de hereditate terræ Canaan, ab Abramidis adeunda, exheredatis obsequii ignaris. Ceteri Scriptores Mosem imitati, *librum Deo* tribuunt, quum intelligi volunt *decreta ejus de hominibus*, *Ps.* CXXXIX: 16. præsertim de eorum vel æternâ salute, vel æterna pernicie; ubi priora liber vitæ, *Ps. LXIX:* 29. *Phil. IV:* 3. *Apoc. XXII:* 19. *liber vitæ agni*, *Apoc. XIII:* 8. *XXI:* 27. & excellenter liber, *Dan. XII:* 1. illi autem, quibus salus a Deo destinata, *sancti*, *scripti ad vitam*, *Esaj. IV:* 3. eorumque *nomina scripta in cælis*, *Luc. X:* 20. sicut e contrario *impii*, *olim ad judicium scripti*, *Jud. comm.* 4. dicuntur. Diligenter vero velim notari, quod magis huc quadrat, hæc & alia diei *scripta coram Jehova*, *coram facie ejus*, *Esaj. LXV:* 6. *in libro memoriae seu memoriali*, *Mal. III:* 16. ut crederes, librum perpetuo ante oculos Dei esse: quem si inspexerit, destinata in tempore exequi. Quibus omnibus collectis recteque persensis, geminissima esse duco quæ oraculo nostro vidimus reclusa. Sed *agitur nostram* forsitan

aliquis ea potissimum caussa in dubium devocet, quod vates nullam libri mentionem facit: quum ea quæ modo adlegavimus, nomen hoc *diappnōmū* præferant. Verum exiguum hæc res dubitationem habet. Quid enim cum sacrīs, tum exotīcis scriptoribus familiarius, quam rem aliud quid continentem appellare nomine rei contentæ, librum sive volumen nomine materiæ, quam liber iste complectitur? Exempla passim sunt obvia; vide sis *Exod.* XL: 20. II. *Reg.* XI: 12. II. *Chron.* XXXI: 3 *Nehem.* VIII: 2 plura, quod in promptu sint, transeo.

y. Præcipue ex Apoc. V. XIII. Maximum rei pondus addit, quod videmus, *Joannem*, illustrissimum Novi Fœderis Vatem, rem eamdem *Apoc.* V. *tot.* claris depingere verbis, ut nullam relinquat dubitationem, nisi in eorum animis qui soli aperta non vident. Tu vide, & veris rem pretiis æstima. Oculis Joannis offertur *quidam sedens in solio*: quem nemo dubitat Deum Patrem esse, summum mundi & Ecclesiæ rectorem; eo maxime, quod in sequenti visi repræsentatione distinguitur ab *agno*. Hic exhibetur ei ut *dextra tenens librum, septem sigillis ob-signatum*. Quo divina contineri decreta, tamquam in sapientissima & incomprehensibili Dei memoria conservata, de Ecclesia per omnes temporum decursus inter multimodas rerum vicissitudines gubernanda; tanto adfirmem lubentius, quod subactissimi & in recludendis Vatum oraculis exercitatiissimi ingenii Viris pridem ita visum est. In proximo solii ambitu stat *agnus*, frequenti *cœlestium satellitum globo stipatus*: in quo recte videmus Chri-

Christum, hoc nomine cum passim in codice Sacro, tum præsertim in Joannis libris notissimum: Christum scilicet ad summam enectum gloriam, regnique a Patre sibi destinati consortem. Quamquam enim hoc viso imago ejus exhibeatur non occupantis augustum illud Patris solium, (id quod alibi clarius ostensum cap. III: 21.) sed stantis: observandum tamen est, & stare eum solio proximum, & omnes illi honores tribui, quos cecinerat Vates noster. Pontificales: quia Joanni visus est ut agnus, *instar victimæ maculatus*: piaculari sacrificio delecti ex hominibus redempti Deo sacrati que fuere: & quia visus est ut stans, perinde ac in perpetuum sacrum faceret. Regios: quia regiae de ipso prædicantur virtutes, potentia & prudentia, duo validissima regnorum fulcra. Potentia: nam *septem habet cornua*, quibus in terram arietat, quos sibi adversos animi cognovit, factisque compertum habet. Prudentia: nam *septem habet oculos*, quibus providet, uti ne quid damni parentes faciant, sed privilegiis concessis otiose fruantur. Unde sub finem capitis maiestas ipsius & excellētia ab Angelis & omnibus rebus conditis divinis celebratur laudibus, & quam potest demississime atque subjectissime exponitur, coliturque, junctis in ode Patris & Filii nominibus. Hic autem agnus, propter Patrem adsistens, librum, cui nemo erat aperiendo, ex dextra ipsius accipit, acceptumque resignat; quod est signum, Christum decreta Dei cum interpretari & publice declarare, tum ipso actu per exsequutionem sistere & repræsentare. Quæ si quis animo pensaret, sic statuet, ab Ioanne explicatus tradi, quæ Zacharias concisius & paullo obscurius proposuerat.

Summa di-
ctorum con-
ficitur.

XIV. Oraculi itaque sensus, ut in pauca rem conferam, hic est: *Patrem cum Filio*, postquam gravissimis adhitionibus esset defunctus, omnem regnandi judicandique dignitatem communicare, ac proinde *ambos in uno eodemque regali considerere solo*, partum regnum auctoritate pari administraturos; *medio inter utrumque loco positum esse consiliorum æternorum librum*, quo Filium inspecto, ex consensione Patris civitatem sanctam ita temperare, ut læta pacem agitet, plenaque spei bonæ exspectet, quum in maximis fluitat tempestatibus.

Implementum
vaticinii addi-
tur.

XV. Nunc reliquum esse videatur, ut brevi (nam fusius hæc persequi nunc non est instituti nostri) probemus, fidem existisse oraculo. *Iesus*, decurso obedientiæ & παθημάτων stadio, *in cælum sublatus est*, *Luc. XXIV: 51*. ut & *Sacerdotis*, & *Regis munia explendo*, *pacem acerrime exspectatam promulgaret*. Id quod factum per *augustissimos illos persuasionis nostræ XII viros*, qui *duceatorum instar pacem obtulere cunctis ab regno Christi adhuc alienis*, *præferentes Evangelium pacis*, *Rom. X: 15*. eo successu, ut & *montes*, & *colles pacem acciperent ferrentque*, *Ps. LXXII: 3*. *hostes autem infensi acerbissimas cœlesti Regi pœnas persolyerent*. *Judæi namque, Romanorum armis prope ad interacionem redacti*, in exemplum iverunt. Et *Imperatores Romani*, qui summa ope nitebantur, ut gentem nomenque Christianorum ab stirpe everterent, *Constantino ad causam piorum adjuncto*, ita fuerunt attriti concisiique, ut *cum omnibus suis auxiliis victoriam opes-*

opesque concederent. Exin Christicolis, pace incuriosis, & in lasciviam prolapsis, *novus* quidem supervenit *hostis*, eo ad nocendum validior, quod internus, fraudibus involutus, specie bonarum artium falsus, & amicitiae fallax. Sed qui peculum suum curae cordique habet, cum suorum animis in medio certaminis ardore multum semper addidit, ut calamitates fortiter perferrent, & oppugnatorum potentiam plus simplici vice percuterent; tum conjuratas tot barbarorum seculorum procellas, & plus quam decumanos ignorantiae fluctus ita sedavit dispulitque, ut regna, nationes, civitates bene multæ, ejurata superstitione, veritati se darent. Post hæc tempora ad nostram memoriam varia Ecclesiæ fortuna; immo, ut vere dicam, magis magisque improspera & inclinata. Bonum tamen ea de re animum omnes habere volo: quandoquidem cura ejus jam pridem apud Jesum excubat. Memori ille mente tenet, quæ ad firmam immotamque pacem spectantia, tempore decrevit exsequi. Sane incidat Ecclesia in maximas ærumnas, & tantis acerbitatibus dilaceretur, ut hostes victoriam conculment, tamquam *transactum de ea* esset, Deut. XXXII: 36. eo misericordiarum veniat, ut speciem reddat *agri* omnino vacuefacti, & ab incolis peccoribusque destituti, ac *frugum* egentis, Hab. III: 17. suis tamen opibus revalescat, & sub Christi tegmine confidens, quod reliquum temporis, *in otio* deget, rebus florentissimis, Hos. XIV: 5-7. de quo nos non dubitare sinunt tot illustria vaticinia, pacem ultimorum temporum canentia. Interea loci partium nostrarum est, *audire quæ Jehova loquitur*, & oraculorum ejus sensum sedulo scrutari:

tum cognito, nihil eum nisi pacem disserere, san-
cta genti destinatam, Ps. LXXXV: 9. lætissimi
eventus exspectatione, ex divinorum consiliorum
contemplatione, magnam & perpetuam capiemus
voluptatem.

F I N I S.

DIA-